

policijom. To je bilo sećanje koje je kompenzovalo potisnuto komunističku prošlost (Ditcher 1999) Sličnu ulogu imalo je prisustvovanje 600-godišnjici Kosovske bitke 1989. na Gazi Mestanu i učešće u proslavi 1300 godišnjice bugarske države. U oba slučaja obnova istorijske slave zemlje bila je prva faza oslobođenja od srpa i čekića i početak biografije konvertita. Za bugarske neofašiste ključni događaj u sećanju bila je nasilna asimilacija Turaka protiv volje SSSR-

a. Etnički Turci, pak, zaboravljaju decenije kolaboracije sa bugarskim režimom slaveći borbu protiv asimilacije posle 1985. Kod mnogih bugarskih porodica potisnut je raniji ugledni otac antifašista, a stožer identiteta porodice postao je član koji je u socijalizmu hapšen. Na Balkanu danas predak slavniji što je bio tvrdi nacionalista. Ako je uz to uspeo da obezbedi priznanje da je bio žrtva komunista, prestižni identitet porodice je osiguran. Odavno je poznato da slika naše lične i kolektivne prošlosti nije statična nego je posledica i funkcija sadašnjih stavova. Ona je rezultat subjektivnog tumačenja i sećanja koju usmeravaju naša trenutna ubeđenja i vrednosti. Istorija će biti tako rekonstruisana da se slaže sa našim ubeđenjima (Theissen, Zimbardo, Leippe). Zato je psiholog A. Grinveld (Greenwald) kognitivni sistem pojedinca poredio sa totalitarnom državom. Ljudi poseduju "totalitarno ja", opiru se svakoj promeni i kognitivnoj preorijentaciji. Najčešće biramo sadržaje sa kojima se slažemo. Sećanja preinačujemo tako da prošle postupke i ideje dovodimo u sklad sa sa trenutnim ubeđenjima i postupcima. Iskonstruisana doslednost obezbeđuje samopoštovanje. Na sličan način se i krivica za zločine pripadnika vlastite nacije pripisuje njenim neprijateljima, pa nacionalni ponos ostaje neugrožen.

2. Prošlost se ne potiskuje samo zato što ugrožava pozitivnu sliku o nama samima. Zbivanja iz prošlosti mogu narušavati pozitivnu sliku različitih grupa koje su deo našeg identiteta (porodica, partija, etnička grupa). Osećaj lične vrednosti može jačati ili slabiti u zavisnosti od ocene ponašanja tih grupa, pa se napad na te grupe shvata kao napad na vlastitu ličnost. Povodljivost i pristrasnost rasuđivanja ogleda se u još jednoj crti konvertitskog mišljenja. Obično se imanentnim unutrašnjim osobinama objašnjava pozitivno ponašanje vlastite grupe i negativno ponašanje strane grupe, dok se negativno ponašanje vlastite grupe i pozitivno ponašanje strane tumači pretežno sticajem spoljnih okolnosti (Theissen). Tako se kod vlastite grupe krivci za zločine traže u uskoj grupi kriminalaca (Hitlerova klika je uvela Nemačku u rat, a ne moćne grupe kapitala i revanšistički duh, terorističke grupe koje su se otele kontroli su odgovorne za etničko čišćenje, a ne globalna nacionalistička politika i sl.), pa se mi i dalje nesmetano možemo poistovetiti sa vlastitom grupom bez remećenja samopoimanja. Sužavanjem krivice i prebacivanjem na druge rasterećujemo vlastitu grupu, ali i sliku samog sebe. 3. Neposredno okruženje utičena brzinu ovog procesa i oslobađa konformistu savesti kod promene opredeljenja (masovna konverzija). Naglo saobražavanje izmenjenim dominantnim vrednostima prisutno je naročito kod ličnosti koje su okružene monolitnom okolinom koja je već konvertirala (bez prisustva nekog uticajnijeg nonkonformiste koji bi je od tog obrta imunizirao). Pragmatično prilagođavanje izmenjenoj viziji poželjnog društva ne može se do kraja razdvojiti od manje ili više osećajne snažne samouverenosti, jer se izvorni pragmatični motiv takođe vremenom uspešno potiskuje i zaboravlja, pa se iskreno veruje da je novo ubeđenje u stvari "staro", dakle neutilitarno. 4. Kod učvršćenja novih uverenja nije nepoznato ni to da se stavovi dogmatizuju do isključivosti upravo u sučeljavanju sa drugačijim mišljenjem. Kada sebe do kraja ubeđe da su dosledni, konvertiti u raspravi obično postaju fanatični. Rasprave su mesta osvedočavanja, a